

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monumenta Paderbornensia

Ferdinand <II., Paderborn, Bischof>

Francofurti ; Lipsiæ ; Norjbergæ, 1713

Rema ad confluentes Warnae & Visurgis, pagus Ravensbergici Comitatus.

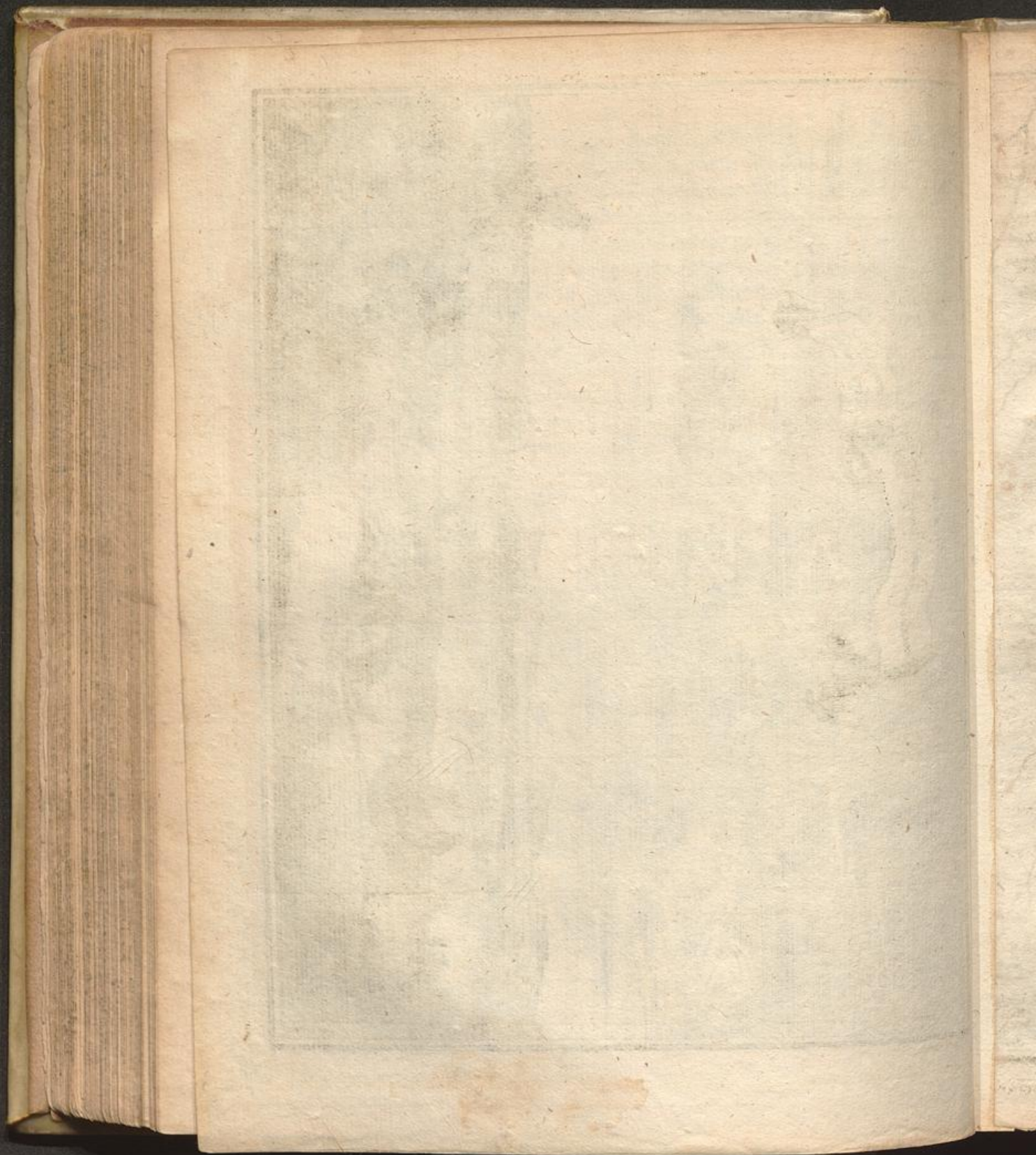
urn:nbn:de:hbz:466:1-29975

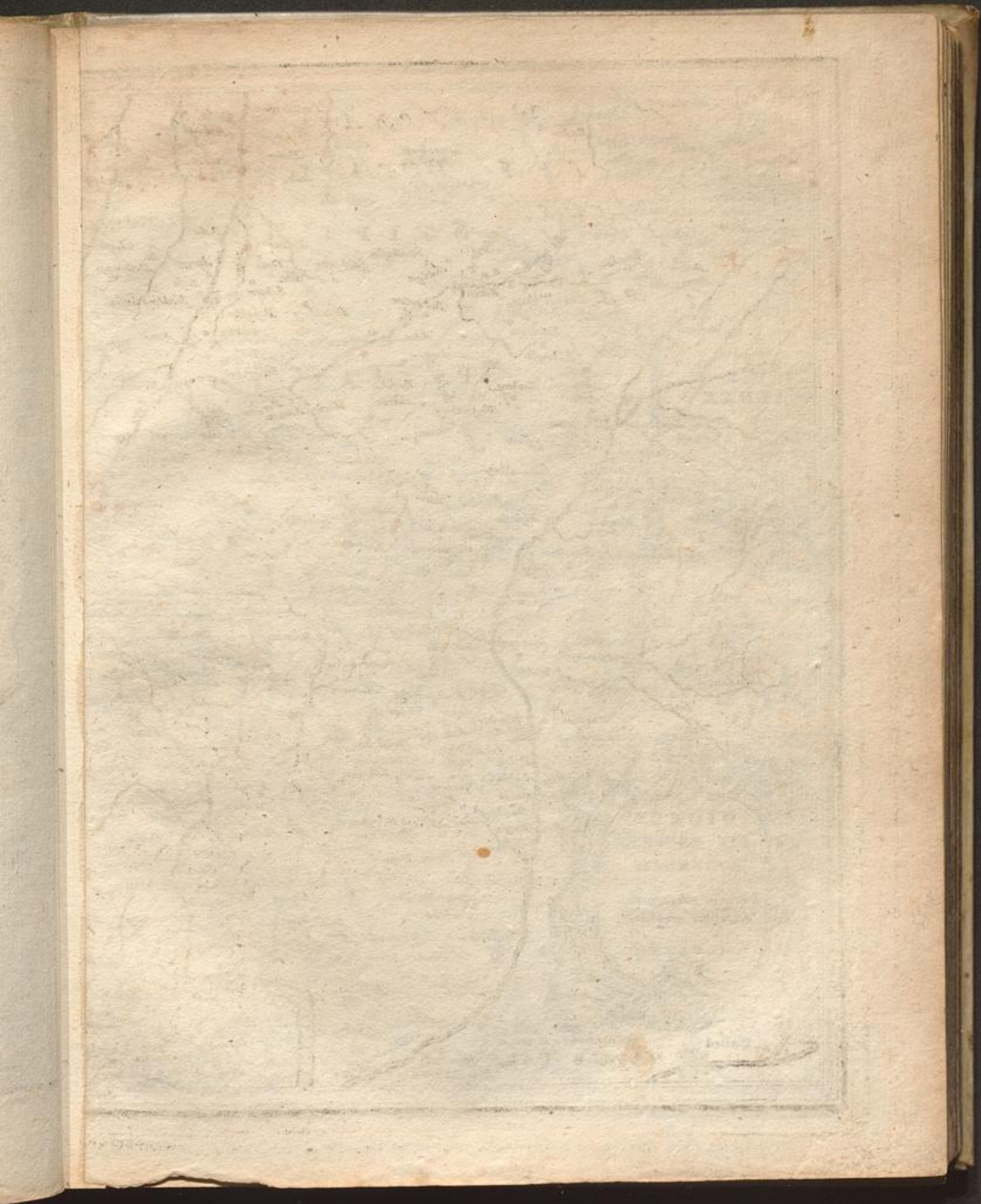
Al-
uo-
lem
dio.
rbis
post
de-
um
cci,
ma-
so.
icis
re-

p. 171

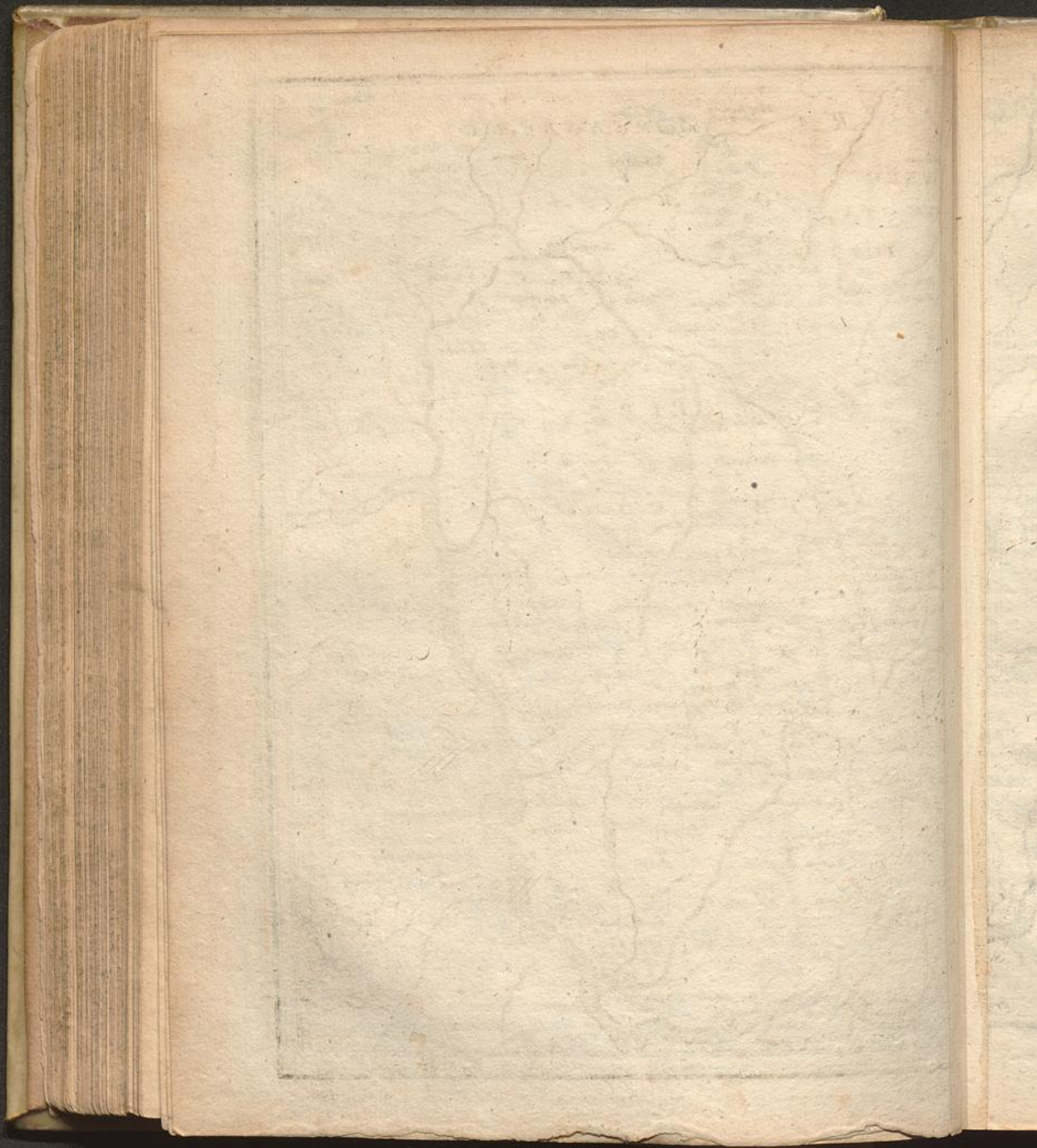

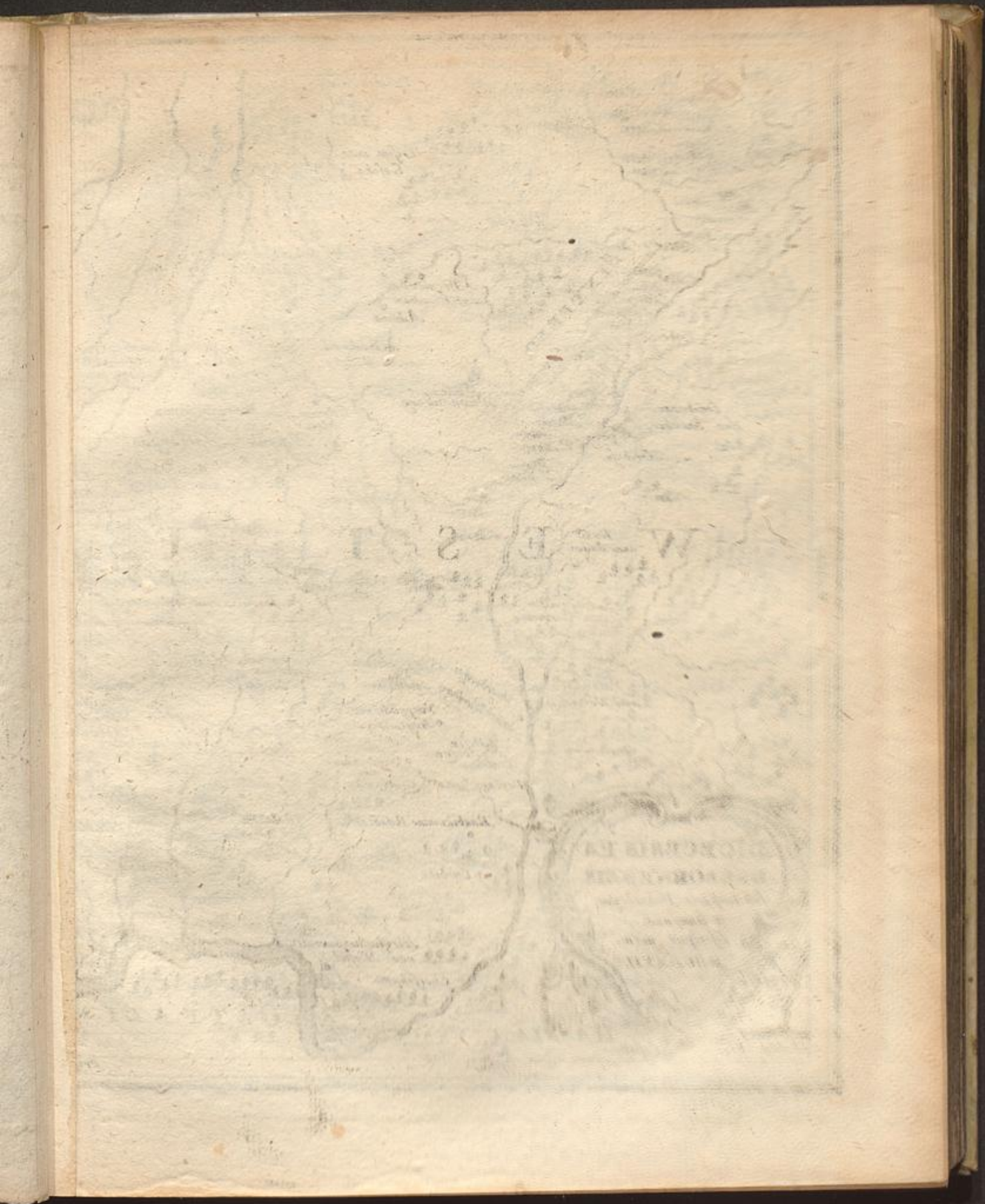
E-

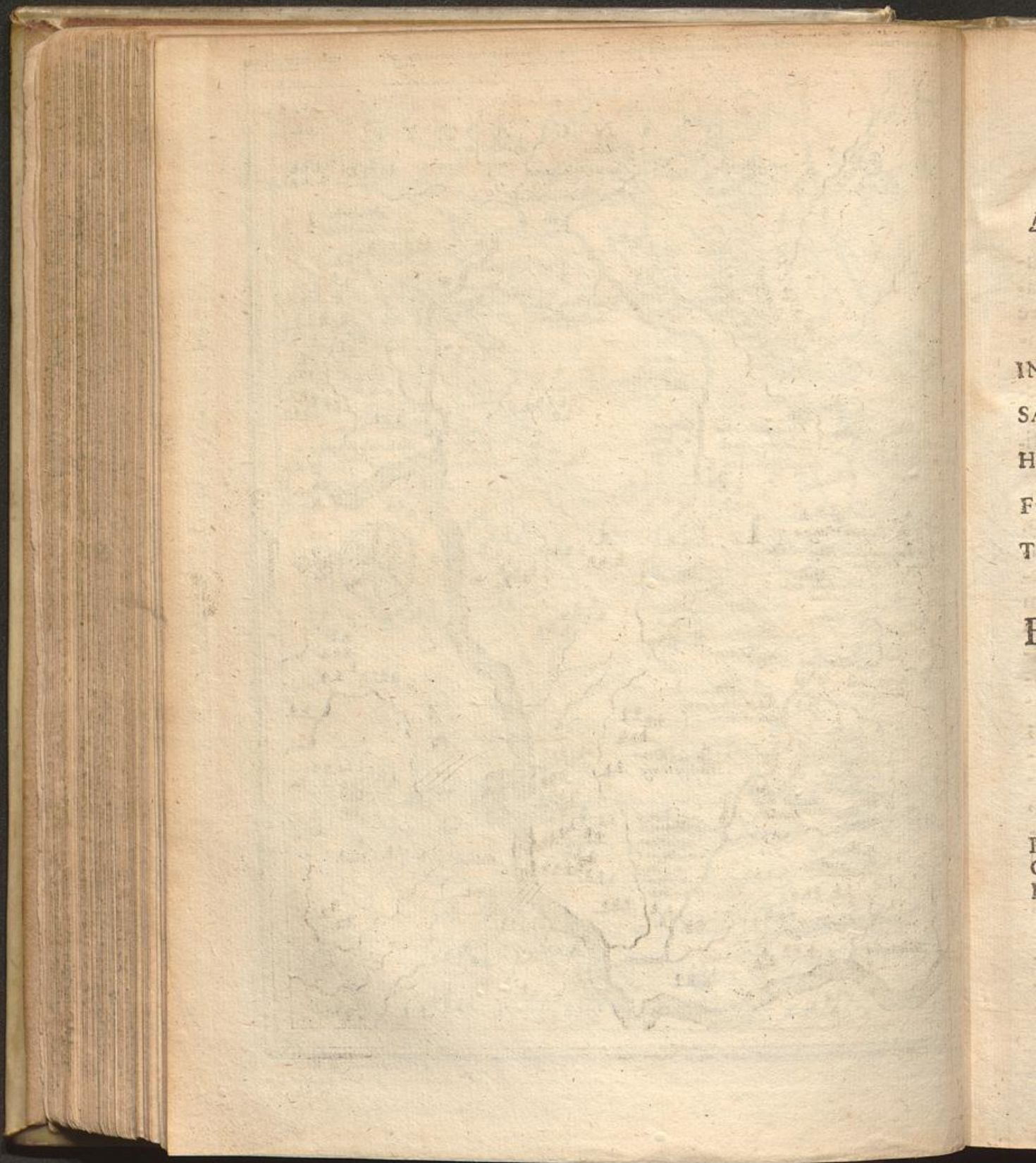

A
IN
SA
H
F
T
E
I
C
M

R E M A

AD CONFLUENTES WARNÆ ET VISURGIS,
PAGUS RAVENSBERGICI COMITATUS.

MEMORIÆ. SACRUM

INCLYTA. FRANCORUM. FASTIS. UBI. WARNA. VISURGIS
AMNE. RECEPTA. SUÆ. NOMINA. PERDIT. AQUÆ
SAXONE. PIPINUM. FUSO. SPECTAVIT. OVANTEM
REMA. TRIUMPHALI. FERRE. TROPÆA. MANU
HILDIGARIQUE. NECI. VICTRICIA. CASTRA. SECUTI
FRANCIGENAS. MOESTIS. ILLACRYMARE. MODIS
FORTIS. ET. EXEMPLO. CAROLUM. GENITORIS. AVIQUÆ
SAXONICÆ. VALIDAS. FRANGERE. GENTIS. OPES
TALIBUS. ILLUSTRIS. TITULIS. PLUS. REMA. SUPERBIT
QUAM. QUOD. RHEMORUM. NOBILE. NOMEN. HABET

FERDINANDUS. DEI. ET. APO-
STOLICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCOPUS
PADERBORNENSIS. COADJUTOR. MO-
NASTERIENSIS. S. R. I. PRINCEPS. CO-
MES. PYRMONTANUS. ET. LIBER. BA-
RO. DE. FURSTENBERG

REMÆ. AD. CONFLUENTES. WARNÆ. ET. VISUR-
GIS. SITÆ. PIPINI. EJUSQUE. FILII. CAROLI. M
FRANCORUM. REGUM. SAXONICIS. EXPEDITIO-
NIBUS. AN. DCCLIII. ET. AN. DCCLXXXIII. CELE-
BRIS. PAGI. MEMORIÆ
M. H. P

K

NO-

N O T Æ.

I. **I**NCLYTA FRANCORUM FASTIS.] Post Romana monu-
 menta procedimus ad Francica & Saxonica. Quare de utra-
 que gente pauca præmonere, non inconueniens ingratumve fore
 censuimus. Nec enim ut de Romanis, ita de Francorum Saxonum-
 que origine constat; neque eâ hactenus quicquam obscurius fuit,
 quæ nunc à tot scriptoribus pertractata explicataque certius lumen ac-
 cepit, ut qui simus, & quibuscum gentibus bellatum sit, & à qui-
 bus hæc monumenta posteris relicta sint, planius affirmare & profi-
 teri liceat.

Franci populus, qui sub Francico nomine bella gessit contra Roma-
 nos, primùm audiri & innotescere cœpit Valeriano & Gallieno Impp,
 circa annum Christi cc. xxiii. Ideò nec apud C. Julium Cæsarem,
 Tacitum, Velleium, Plinium, Strabonem, Dionem, Ptolemæum, cæ-
 terosque præfatos scriptores Francorum mentio. Celebre autem
 Francorum nomen apud posteriores historicos ac scriptores, Aurelium
 Victorem, Eutropium, Ammianum, Vopiscum, & quotquot Augu-
 stam Cæsarum historiam scripserunt. Inde apud Zosimum, Proco-
 pium, Agathiam, Aethium, D. Hieronymum, Claudianum, Auso-
 nium, Gregorium Turonensem, Apollinarem, ac cæteros auctores;
 quemadmodum id Franci scriptores Tillius & Valesius, Nuenarius Co-
 mes, Cluverius & Pontanus, & quotquot Francorum originem tra-
 diderunt, probè agnoscunt. Ex quibus eruditi passim viri deducunt,
 ante tempora Gallieni nullum extitisse certum populum nationem-
 ve Francorum nomine insignitam. Sanè si qua gens Francica
 extitisset ante Gallieni imperium, non eam omisisset Tacitus,
 tam accuratus Germanarum gentium scriptor, non cæteri historici
 & geographi.

Ideò gentis Francicæ origo hactenus multùm obscura latuit, mul-
 tisque fabulis aspersa, & erroribus obnoxia fuit. Reperies enim pri-
 mùm, qui cum Francicis aliquot scriptoribus, & Trithemio Huni-
 baldi

baldi fabulas secuti, Francos à Trojanis reliquiis, & ex Pannonia deducunt ad Rhenum; atque hi auctores, ut fabulam fabulâ augeant, tradunt Francos, postquam diu in Pannonia resedissent, conditâ etiam Sincambriâ urbe, Valentiniani Imperatoris rogatu domuisse Alanos, ob id tributo ab Imperatore liberatos, ac Francos, hoc est, *feroces* Atticâ linguâ primùm appellatos esse, cùmque Romani rursùm tributa exigere, rebellasse, & ad Rhenum penetrasse. Egregii sanè historici, quasi Valentiniani primùm ævo Franci exorti sint. Et quæ Attica vox Francos sonat? Et tamen hæc opinatio Sigebertum, Paulum Æmilium, & plures celebres historicos abduxit, tanquam gentem Francicam nobiliorem facturi essent, si ab exteris magis quàm ex Germanis origines arcesserent; Simul tamen hi auctores fateri coguntur è Germania prodiisse Francos, qui rupto Rheni limite Gallias invaserint. Inde alii Francorum quidem gentem ab antiquissimis Romanorum temporibus in Germania extitisse asserunt, sed parvam invalidamque latuisse, donec aucta sensim populis atque armis emerferit, & ad Rhenum proruperit, ideò Tacito incognitam fuisse. Sed tam facilè hæc refelluntur, quàm asseruntur, nullo gentis ejus tam diu latentis indicio in medium allato. Haud dissimili commento Turnebus Francos ex Scandinavia educit à Firassis populis, Ptolemæo memoratis. Genebrandus lib. 2. & 3. chron. Stephanus Forcatulus l. 5. de Imp. & Philosophia Gall. Bodinus in meth. hist. cap. 9. Francos primâ origine Gallos fingunt, qui inter cæteras migrationes gentium sedes in Germania & Pannonia habuerint. Ibi verò postquam à Romanis acerbâ premerentur servitute, rediisse in Gallias ad natale solum. Nova rursùm figmenta ingenii. Nam ubi hi Franci Gallicæ nationis tam diu latuerint, nemo ex his auctoribus docere potest, nec quales fuerint, Boiine, an Tectosages, an Scordisci, ne inter ipsos quidem convenit.

Alii denique Francos ex prima gentis origine ex Franconia deducunt. Plausibilis hæc multorum sententia fuit, sed jam dudum ex suis erroribus resecta; quando Franconia Alemanniæ pars cognita, & à Clodoveo Franc. Rege, aut filio ejus Theodorico Austrasiæ Rege, devictis Alemannis, cum omni ea regione ad Francorum regnum accessit, Nec ante Francorum nomen ibi auditum, tamen si Franci

fortè jam antè ad Nicrum aliquando proruperant. Sed & diu ante hæc tempora Francorum nomen celebre inter Rhenum, Visurgim, atque Albim, priusquàm arma Francorum in eas regiones penetrarent. Nec minùs antiquitatis periti hæc explodunt, quàm qui ex Mæotide palude, aut Pannonia Francos evocant, aut mutato Sicambrorum nomine, à Franco quodam fictitio Trojanæ stirpis Rege appellatos scripsère.

Illa demum certa & explorata sententia est, veterem Franciam inter Rhenum, Visurgim, atque Albim requirendam esse. Nec alibi magis quàm in Westphalia, vicinisque ad Isalam & Frisiæ oras, aut Rheni ostia regionibus Francos reperiri. Hæc priscorum omnium scriptorum, à quibus Francorum primùm nomen & bella cum Romanis nobis sunt consignata, una consensus est. Neque de hac re quisquam integrè judicare poterit, ut rectè Cluverius pronuntiat, nisi in omni veteri Romanorum historia probè versatus sit. Quod cum nostro demum ævo viri docti & antiquitatis periti præstiterint, (quorum magnus apud nos est numerus,) in hanc nobiscum sententiam conveniunt, Trithemius lib. 3. c. 20. de orig. Franc. Nuenarius Comes præfat. in Eginhardum, Rhenanus lib. de Germ. cap. de Francis, Althamerus in Tacitum, Reineccius de Orig. Sax. Hadrianus Junius in Batavia, Miræus in Chron. Gelenius in sacr. Colon. & Plectrude, Browerus lib. Antiq. Trevir. ad An. Christi cccclxxxviii. Crumbachius in historia D. Ursulæ, Petavius in Rat. temp. lib. 6. cap. 13. Bucherius in disp. hist. & Belg. Romano, Rivius dec. 1. l. 1. Cluver. l. 3. cap. 20. Pontan. de Orig. Franc. Chytræus in Prolog. Horrion in Paneg. Paderb. Valesius in præfat. Gest. Franc. Res ita se habet. Postquam bellicosi intra Rhenum & Visurgim populi, Sicambri, Bruæteri, Tencæri, Usipetes, Catti, Angrivarii, Chauci, Chamavi, Cherusci, Marfi, Chatuarii sive Attuarii, Frisii, Tubantes, caterique jam inde à C. Julii Cæsaris ævo continua cum Romanis bella gessissent, nunc victores, nunc victi, veritque ne toti in Romanorum servitutem venirent, factâ conspiratione in unum fœdus & belli societatem pro insita gentis libertate convenerunt, sumptoque ad id *Franco* nomine, tanquam libertatis signo (quod *Franckon* liberum gentis linguâ hominem sonat) tot sæculis acerrima bella adversus Romanos gesserunt, exciti cum primis

Ale.

Alemannorum exemplo, qui jam sæpius in Gallias excusso Romano-
rum jugo irruerant: atque ex his, quos diximus, populis conflata
esse hanc belli societatem evincunt præci scriptores. Nam Sicambros
Claudianus & Apollinaris, aliique Francos toties compellant, Bructeros
Sulpitius Alexander, Nazarius & Eumenius in Panegyricis, Chau-
cos & Cherufcos Claudianus, Chamavos Aufonius, Cactos Sulpitius
Alexander, Attuarios Marcellinus, Frisios Panegyricus Constant. M.
dictus, Salios Marcellinus denuò, & Zosimus, aliique scriptores inter
Francos numerant. Adhibeatur in hanc rem tabula itineraria circa
annum ccccxxx. conscripta, in qua à Rheni ostio ascendendo ad dex-
teram ripam, leguntur hi populi, *Chauci, Ampsivarii, Cherufci, Cha-
mavi, qui & Franci;* sequitur in eadem ripa magnis literis scriptum
FRANCIA. Inspiciantur vetera monumenta, interque hæc vetus
lapidis inscriptio à Ruperto detecta, quæ Divitense munimentum seu
Tuitium ex adversa Agrippinæ ripa à Constantino M. in terra Franco-
rum structum exhibet. Extat apud Spanhemium de præstant. & usu
numism. dissert. 8. pag. 750. è cimel. Reg. Gall. & Card. Leopold. Med.
erutus aureus Constantini M. nummus, qui ex una parte Constantini
effigiem signat, ex altera tropæum, jacentem videlicet mulierem,
consuetum debellatæ provinciæ symbolum, hac inscriptione: GAU-
DIUM ROMANORUM. Infra, FRANCIA. Ubi verò hæc Fran-
cia requirenda sit, docent nos res gestæ Constantini M. & pons ab eo
Cæsare apud Ubios Rheno instratus, per quem exercitus in Francos
traductus.

Pervolvantur omnes Historici, Panegyrici, Poëtæ, qui veterum
Francorum res gestas nobis tradiderunt: haud alibi veteres Franco-
rum sedes magis reperientur, quàm intrà Rhenum & Visurgim, quæ
regio post Westphalia dicta est. Quapropter Sidonius Apollinaris
Franciæ regionis flumina perscribens, Vahalim, Vidrum, Visurgim
atque Albim introducit, ac Vahalim quidem, quod eâ tempestate Fran-
ci Salii Rhenum transgressi illas Bataviæ Belgicæque oras invaserant.
Fines ad eò veteris Franciæ, ne quis in his anceps hæreat, descripsit D.
Hieronymus, in vita D. Hilarionis: *Inter Saxones & Alemannos gens
extat, non tam lata, quàm valida, apud historicos Germania, nunc verò
Francia vocatur.*

Hæc paucis de Francorum origine & veteri Francia, quæ à multis multò explicatiùs traduntur, nos brevitatis, & hujus incisæ, per modum commentarii, scriptionis memores, verbo commonstrare volumus, Francos à prima stirpe sua fuisse Germanos, eosque indigenas, quales plerique Germani Taciti iudicio censentur, ac populi qui diversis ante nominibus ferebantur, ii haud secus quàm Alemanni in idem Francicum nomen & belli societatem pro libertate convenerunt. Ac nihil jam certius, quàm Francos hosce non fuisse Germanos superiores, ut ii volunt, qui ex Franconia & superiori Germania deducunt; sed inferioris Germaniæ inter Rhenum & Visurgim incolas, eâ potissimùm regione, quæ Westphaliæ nomen obtinet. Atque hi inferioris Germaniæ Franci rursus duplices; alii absolutâ voce Transrhenani; alii cum additamento vocis Sali, quorum frequens mentio apud scriptores; iidemque Transrhenani, haut secus quàm omnes Franci à prima origine sua, quibus Saliorum nomen adhæsit indutum, quòd Salæ seu Isalæ fluminis in Westphalia orti incolæ fuerint. Ii post Rhenum transgressi, Galliam ac Romanum solum ut cæteri Franci occupare. Inde libro Notitiæ Imperii Sali Gallicani, & Sali conjuncti Tubantibus referuntur, ubi trans Rhenum nativas sedes incolere, secus quàm quidam censuerunt, cum Chifletio & Pontano, qui Francos in Ansvarios & Salios diviserunt, illos Transrhenanos, hos Cisrhenanos asserendo, quibus postremùm accessit Bollandus in vita Sigeberti Regis ad primum Febr. diem. Omnium enim Francorum nativa origo Germania Transrhenana. Sanè Constantinus Cæsar, ac filii Cæsares, Julianus, alique exinde Imperatores, ac Romani duces, qui in iis Galliæ regionibus oppugnarunt Francos, non ex patrio, sed alieno solo, quod transito Rheno infederant, toties rejecerunt, nec aliter comperiet, qui Marcellinum aliosque eorum temporum scriptores sincere expenderit, quæ disceptatio hoc loco aliena est.

Hinc omnis Francia quadripartitò traditur. Prima Transrhenana, eaque antiquissima Francia. Altera Gallicana minor, complexa totam ferè Germaniam secundam, maximamque utriusque Belgicæ partem, quæ primis Francorum Regum armis, superato Rheni limite, parva regni sedes, ex quo regni Francici sedes Dispargo Cameracum pro-
 vecta est. Gallicana major, postquam felice armorum successu
 interior

interior quoque Gallia à Clodoveo rege adjecta, regnique sedes à Francis Parisiis collocata fuit, coeptumque regnum Francicum in Neustriam & Aufrasiam, in Occiduam videlicet & Orientalem Franciam dividi. Quarta Francia nova, seu Orientalis Germania, quæ novo armorum & fortunæ cursu, debellatis Alemannis accessit ad Aufrasiæ regnum, in eaque Franconia, quæ ab his victoribus Francis nomen retinet. Tantum abest, ut Franconia prima Francorum sedes fingi possit. Ampla scriptio materia, quæ historiæ servatur. Hic paucis indicare visum, dum ex hoc progressu Francorum Regum monumenta Franciæ introducimus.

2. UBI WARNA.] In diplomate Ludovici Germaniæ Regis, & Caroli M. nepotis, anno xxxiii, regni ejus in Orientali Francia, dato Herivordensi monasterio, eo, quo hodie, nomine *Werna* appellatur. Auctori vitæ Caroli M. apud Pithæum dicta *Warana*, Adelmo *Wabar-na*, Annalib. Francor. apud Reuberum *Wagarna*, apud Canisium *Vinbar-na*, Reginoni *Waabna*, Poëtæ Anonymo *Warna*, qui Hervordiâ urbe permeatâ ad pagum *Nemen* Visurgi infunditur. Ab hoc *Warna* nonnulli denominatos volunt *Varnos* seu *Varinos*, populum Cornelio Tacito in Germania, & Procopio lib. 4. hist. Goth. memoratum. Alii aliunde hujus gentis nomen arcessunt. Quod nos in medio relinquimus.

3. SAXONE.] Saxonum populus haud secus quàm Francorum, ex parvis initiis ad magnam potentiam per inferioris Germaniæ provincias emerfit, successitque in gloriam Francorum, ac prius etiam Saxonum nomen, quam Francorum auditum, traditumque à Ptolemæo. Eò gentis origo non minùs quàm Francorum obscura, multisque fabulis involuta à scriptoribus.

Widichindus Corbeiensis vetus ad Visurgim scriptor, inquirendo gentis incunabula, dum certa tradere voluit, fabulis prælusit. Ita enim lib. 1. Annal. Saxonum origines alii à Danis & Normannis, alii à Macedonibus deducunt; sibi autem certum, inquit, navibus adven-
tos Saxones in Hardolaun, quæ aliis Hadelera, locus in Archiepiscopatu Bremensi ad Albis ostia. Quo verò tempore, aut unde, quale sive illi advenæ fuerint, ipse æque incertus non expressit. Hinc alii arrepto fabulæ indicio, ex Macedonia multò liberius finxerunt, & profugam partem ex Alexandri M. exercitu, cum 300. triremibus appulisse
in

in ostia Albis, factaque excursione Thuringos fugasse, eorumque exinde terras infedisse. Canoræ nugæ, quæ nullum fidei indicium apud ullum priscum probatumque auctorem reperiunt.

Alii deinde cum eandem sibi fingendi licentiam patere conspicerent Saxones à *Sagis* seu *Sacis* Asia populis deduxerunt. Hæc Peuce-ri, Reineccii, Furmerii, Cisneri, Letzneri, aliorumque opinatio, quam magno quidem plausu, sed nullo alio argumento obtrudunt, quam ex nominis quadam similitudine, quæ inter *Sacos* & *Saxones* se obtulit. Quo figmenti genere alii apud Crantzius Saxones à *Saxona* fluvio in Moldaviam se exonerante arcessunt, quos origine alii Boios, alii Gallos comminiscuntur: verùm hæc commenta retulisse inter doctos, refutasse est. Ad quorum figmenta referas Saxonem Grammaticum, Suffridum Petri, Furmerium, ipsumque Crantzius, apud quos multis ante Christi natalem sæculis Saxones maria navigant, commercia, foedera, bella, connubia agitant cum Danis, Suevis, Finnis, Frisus, quæ nonnisi ex traditis vulgi fabulis, sine ullo probato antiquitatis auctore, ad vulgi oblectamenta narrantur. At Lucanus Poëta, inquit, jam ævo suo Saxonum meminit:

Et Biturix, longisque leves Saxones in armis.

Falluntur, non Saxones, sed Axones & Auxones, aut Sueffones sunt, ut cum Turnebo meliores legunt. Quos vero Egesippus lib. 5. c. 15. de bell. Jud. ex oratione Josephi Saxones introducit Vespasiani avo, ad Gratiani Cæsaris tempora spectant, quo Cæsare auctor scripsit, accommodavitque suo sæculo Saxonum & Scotiae nomina.

Primus ergo qui Saxonum meminit Ptolemæus est, ut diximus. Collocat is gentem hanc lib. 2. geograph. apud Cimbricam Chersonesum: eo loco, ubi nunc Holfatia est. Vixit Ptolemæus, teste Suidâ, sub Antonino Pio Imperatore, cujus imperii initia circa annum CLXI. Indè ad Diocletiani tempora nihil memorabile de Saxonibus. Eo Cæsare, uti Eutropius refert lib. 9. c. 15. littora Belgicæ & Aremoricæ, ipsamque Bataviam piraticis infestare cœperunt. Celebres posthæc, & Juliano cum primis Cæsare, ab Amisii ostio omnia maris littora obsederunt, Gallis que adeò infesti, ut totum illud littus ad Garummam fluvium *Saxonicum* dixerint, Ducesque *Saxonicæ littoris*, qui vim piraticam arcerent, imposuerint Romani. Inter primos Valentinianus Cæsar impe-

impe-

impetum stitit, uti hæc ab Orosio lib. 7. cap. 32. Zosimo lib. 3. & Apollinari lib. 13. cap. 6. perscripta sunt. Valuit Saxonum vis dominatu maris à Diocletiani ævo ad Theodoricum primum Austrasiæ Regem, postquam ejus armis victi exactique ex Austrasia, terrâ simul per eas regiones, quæ Saxonum postea nomen induerunt, invalescere cœperunt. Valentiniano III. Imperatore, unâ cum Juttis & Anglis Britanniam invasere, sub idem ferè tempus, quo Franci Galliam. Ita duæ Germanæ gentes terrâ marique nova sibi regna extra Germaniam armis peperere.

Igitur ut veram Saxonum originem reddamus, asseveranter dicimus, Saxones Germaniæ indigenas, & quod jam plerique re meliùs exploratâ sentiunt, *αὐτόχθονες* esse, haud lecus quàm de ipsis Francis à nobis assertum est. Hæc Crantzii in præf. in Saxon. Conradi Celtis, Althameri, Wilichii, Cluverii & aliorum sententia est. Figmenta enim ingeniorum sunt, qui vel advenas ex Macedonia, vel ex Africa, vel aliunde arcessunt. Quod enim Tacitus certissimus accuratissimusque scriptor universim de Germanis nostris lib. de mor. Germ. pronuntiat: *Ipsos Germanos indigenas crediderim, minimeque aliarum gentium adventibus & hospitibus mixtos;* id quemadmodum de cæteris Germaniæ transrhenanæ populis plerique sentiunt, ac nos de Francis ostendimus, ita de Saxonibus persuasum habemus. Hic jure possessionis pedem figimus, donec prodeant, qui aliud nos certius doceant. Quin Tacito id adedò persuasum fuit, ut repetierit: *Ipse eorum opinionibus accedo, qui Germaniæ populos nullis aliarum gentium connubiis infectos, propriam & sinceram, & tantùm sui similem gentem extitisse arbitrantur.* lib. de mor. Germ.

Unum his opponitur, in quo refellendo multi laborant. Si indigenæ, inquiunt, sunt Saxones, & primâ origine Germani, cur eorum nulla apud Cæsarem, Tacitum, Plinium, Strabonem, aliosque ante Ptolemæum mentio? Crantzii ut id expediat, Cattorum nomine Saxones comprehendi censuit, & Saffos quasi Cattos à Tacito scribi asserit. At Saxones à primo ortu maritimi fuere, & trans Albim collocantur à Ptolemæo. Catti verò mediterranei sunt, & ad Visurgim se porrigunt. Pideritius in Chronic. Lippiens. Chaucorum nomine designari opinatur. Sed nec illi trans Albim ad Cimbricam Chersonesum

rectè investigantur. Propriùs verò accessit Cluverius lib. 3. antiq. German. cap. 21. quos enim Tacitus Fosos recenset medios inter Cherufcos & Cimbroſ, per hos ille Saxones designari contendit, quòd eodem loco Ptolemæus antiquiſſimæ originis Saxones viſus eſt collocare. Quanquam non deſint, qui Anglorum nomen à Taciti ævo in Saxonum commutatum velint; perinde ac Francorum & Alemannorum nomen à diverſis populis aſſumptum eſt. Tanquam antiquitus Angli & Saxones una ad Albim gens fuerit: Nam Anglos hoſce Tacitus ultimos Suevorum facit, collocatque infimos ad Albim, ubi & Saxonum ſedes à Ptolemæo aſſignatur. Adhæc Angli celebris per id tempus gens in Germania fuit, quæ ſicuti primaria victæ Britannia nomen impoſuit. Ideoque Beda lib. 1. cap. 15. *Tunc Anglorum ſive Saxonum gens, invitata à Rege Vortigerio, in Britanniam tribus longis navibus advehitur: Veluti Anglorum & Saxonum gentem unam faceret. Sed cum idem Beda poſt ſe planiùs exprimat, dicatque: Advenerant autem de tribus Germania populis fortioribus, id eſt Saxonibus, Angliſ, Vitiſ, ſeu ut alii legunt, Jutiſ, iſſque poſtea diverſas Britannia partes & provincias aſſignet, in quibus ſinguli poſſeſſionem ceperant, ſatis tres diverſi populi recognoſcuntur. Ac Saxones quidem etiam ævo illo ad Viſurgim, & trans flumen ſedes ſuas habuiſſe dixerim, quando in ea regione, quæ poſt Weſtphalia nomen obtinuit, ſcriptores plerique tam priſci quàm recentiores, antiquos Saxones deponunt. Igitur vicinorum quidem & confinium, ſed diverſorum populorum unum id foedus, unaque belli ſocietas fuit. Nec veriſimile eſt, ab una Anglorum gente, quæ tum anguſtis adhuc terminis continebatur ad Albim, univerſam Britanniam ſubigi potuiſſe, alià ſemper atque alià belli ſobole & multitudine è Germania per mare evocatâ. Quæ certiùs cognoſcentur, ſiquis ſuperiora bella revolverit, quibus à Diocletiani ævo mare ſimul piraticis infeſtum habuère, & Bataviam Galliaque oras occupaverunt, tam ex Viſurgis quàm ex Albiſ oſtio inveſti.*

At gentis nomen, quo Saxones dicuntur, unde inditum? Rejeſti ſuprà, qui à *Saxz* ducunt; nec minus exploſeris Suffridum Petri, qui lib. 2. de orig Friſon. cap. 5. tres nobis duces Macedonici exercitùs finxit, Saxonem, Friſonem, & Brunonem, Hadoleriam appulſos,

fos, à quibus Saxones, Frisones & Brunswicenses gentium nomina retineant. Sed hæc commenta sunt, quibus auctor ille cætera quoque scripta sua liberaliter resperfit. Certius illi, qui à longis cultris gladiisque, quos *Sabs* patriâ linguâ dixere, quibusque accincti ibant in prælia, nomen genti adhæsisse tradunt, haud secus, quàm à *quiri* hastili, Quirites appellati. Hæc Widechindi Corbeiensis, Gregorii Turonensis, Gobelini nostri, Lipsii, Meibomii, Engelhusii sententia, quam dudum hoc versu consignavit Viterbiensis:

*Ipse brevis gladius apud ipsos SAXA vocatur,
Unde sibi nomen SAXO peperisse notatur.*

Quamquam hæc non tam de nomine contendere velim, cum multa ejusmodi nomina fortuito indita sint, quando de Saxonum origine inter recentiores convenit, eam non aliunde, quàm ex indigenis Germanis arcessendam esse: etsi apud Tacitum nulla Saxonum mentio sit. plures ille Germanorum gentes præterit, quæ à posterioribus demum scriptoribus proditæ; quales Turcilingi, Heruli, Scyri, aliæque, quas Odoacer aliique barbari Germanorum Reges in imperium invexere, claræ tunc demum, postquam bella aperuere. Id potius ex vetustis scriptoribus requirimus, quàm bellicosa Saxonem gens fuerit.

Zosimus lib. 3. *Profectò Saxones omnes eas regiones incolentium barbarorum, & animi & corporum viribus, & laborum in præliis tolerantia fortissimi.* Haud dissimilia Orosius lib. 7. cap. 32. & Paulus Diaconus perscripserunt: *Saxones esse gentem in Oceani littoribus & paludibus in viis sitam, virtute & agilitate terribilem.* Cætera eorum res terrâ marique gestæ comprobant: Nam quâ tempestate Franci, eadem Saxones invaluere, quantumque Franci perrupto Rheni limite depulsisque Romanis protulere per Galliam regni fines, tantum Saxones, transito Albi & Visurgi, se per inferiorem Germaniam explicaverunt; tanquam alterius gentis fortuna cederet locum alteri, in imperium Romanum aliquando successuræ: sensimque in eam provinciarum amplitudinem emerferunt, ut Saxoniam triplicem fecerint, aliam Ostphalorum, aliam Angrivariorum, aliam Westphalorum; qui postremi etiam antiquorum Saxonum nomen obtinent apud Bedam, Marcellinum, D. Bonifacium, & Gregorium Pontifi-

cem ad *Altisaxones* scribentem, nec alii à recentioribus scriptoribus agnoscuntur. Quamquam harum regionum populi non tam victi armis Saxonum, quàm quòd ultrò in fœdus & Saxonum nomen concesserint; quique priùs diversis nominibus Sicambri, Attuarii, Ampsivarii, Cherusci, Marfi, aliique dicebantur, iidem pòst exuto Francico nomine in Saxonum nomen & Rempublic. transferunt, donec ferocissima gens à Carolo M. postremùm debellata Christi religionem susciperet, ac Francorum imperio trans Rhenum expirante, Henricus Auceps & Otto M. imperium ad populares Saxones transferrent. Ita verò bellicosæ harum regionum gentes Franci & Saxones, extinctis Gothorum, Wandalorum, Longobardorum, Alemannorum, cæterorumque barbarorum per Europam regnis, constantissimum ac validissimum imperium tenuère, Francis per Galliam & Italiam, Saxonibus per Germaniam transrhenanam & Britanniam terrâ marique dominantibus; tanquam Virtus & Fortuna semper inter hos contendisse videantur. Quo nescio quid ad gentis nostræ gloriam aut illustrius inter monumenta posteritatis memorari, aut dignius aliquando post hæc præludia nostra excoli possit.

4. PIPINUM FUSO SPECTAVIT OVANTEM.] Quod Annales Francorum apud Reuberum nos docent: *Hoc anno, DCCLIII. Pipinus Rex cum exercitu magno Saxoniam ingressus est: & quamvis Saxones ei obstinatissimè resisterent, pulsati tamen cesserunt, & ipse usque ad locum Rimi, qui est super Wiseram, accessit. In qua expeditione Hildigarius Archiepiscopus interfectus est in monte, qui dicitur Viburg.* Eadem pænè habet ad hunc annum Aimoinus.

5. R E M A.] In Annalibus Francorum, quos modò attulimus, *Rimi* nominatur. In Aimoino legitur: *At ipse, Pipinus, usque ad locum qui dicitur Rum, qui est super fluvium Wisuram, accessit, in qua expeditione Hildigarius Archiepiscopus interfectus est in monte qui dicitur Diburg.* In Adonis Viennensis Chronico habes: *Mox Pipinus Rex Francorum factus, bellum in Saxoniam movit: in quo Childegarius Episcopus à Saxonibus occisus est in castro Witberg. Victor Pippinus pervenit usque ad locum qui Rhime dicitur.* In vita Caroli M. apud Pithæum, & Chron. Reginonis, *Rimia*, in Annal. Fran-

Francorum apud Canisium *Rimee*, in diplom. S. Henrici Imp. Anno MXIII. *Rimi*, & in literis B. Meinweri super fundat. Monast. in Abdinghoff Anno MXXXI. datis, *Rime*; hodie *Nemen* nuncupatur, ad Wernæ & Visurgis confluentes in Comitatu Ravenspergio, & Flotana præfectura non ignobilis vicus. Habuit olim cœnobium monialium titulo Vallis benedictionis, fundatum Anno MCCLVIII. de cujus translatione vid. Crantzii Metrop. lib. 8. cap. 9. & Hamelmanni Chron. Oldenburgensē parte primâ cap. 21. ita Meibomius in not. ad Irmenfulam. Hic etiam generalem conventum à Ludovico Rege Germaniæ Anno DCCCLII. habitum putant, qui in Annal. Francorum apud Pithæum & Reuberum, loco *Nimie*, *Rimia* legunt, cùm in ripa Visurgis nusquam sit *Nimia*, sed procul indè distet, si quidem Niheimium oppidum diœcesis Paderborn. eo nomine intelligatur. Verba sunt hujusmodi: *Igitur in loco, qui appellatur Nimia, super amnem, quem Cornelius Tacitus scriptor rerum à Romanis in ea gente gestarum, Visurgim, moderni verò Wisuracha vocant, habitogenerali (Saxonum) conventu, tam causas populi ad se perlatas justò absolvit examine, quàm ad se pertinentes possessiones, judiciorum gentis decreto recepit.*

6. HILDIGARIQUE NECI VICTRICIA CASTRA SECUTI.] Hildigarii, Archiepiscopi Coloniensis eadem, Francorum Annales ad unum omnes, quos & ego præ aliis sequor, in annum DCCLIII. conjiciunt, ex quibus Fuldenses ita narrant: *Pipinus iterum Saxonum perfidiâ provocatus, regiones eorum devastat: in qua expeditione Hildigarius Coloniensis Archiepiscopus à Saxonibus interimitur.* Locum necis designat Aimoinus *Duburg*, Annales Francorum apud Reuberum vocant *Viburg*, Annal. Canisiani *Castrum Viberg*, Ado Viennensis *Castrum Witbergh*, Regino *Nigberg*, Gerhardus Cleinsorgius *Iborg* interpretatur, castrum Diœcesis Osnabrugensis. In vetustis Coloniensium tabulis apud Cæsarium Heisterbacensem dicitur *mons Wiburg*. Quem Meibomius in notis ad Irmenfulam, & Bernardus Mallincrodius, Decanus olim Monasteriensis, non minus doctrinâ, quàm genere nobilis, lib. 2. de Cancellariis cap. 1. asserunt esse montem *Wedenberg*, hunc Bernardus Luderus in encomio urbis Mindæ, *Montem Vedegonis* appellat, horarii itineris spatio ad Vi-

furgim, non procul Rhemâ, supra Mindam situm. Cæterùm Hildegarium Carolus Magnus sepelivit in monte *Ovesberg*, teste Henrico de Hervordia lib. 2. cap. 69. Quem *pro constantia fidei & regni*, Petrus Merfæus Cratepolius ait, *ab hostibus casum fuisse*. De anno obitûs pluribus agit Ægidius Gelen. in Hierotheca Engelbertina.

Non immeritò hic quispiam requiret, quid Episcopi in castris, quid in bellis egerint, quorum vita Deo consecrata est ad cultum divinum, ad Cleri populique curam, utque gregi suo præsentés ac vigiles adsint? Alia illis militia præscripta est, in sacra toga, non militari sago. Arma eorum quibus pugnent pro Ecclesia Dei, quotidianum pro Regibus & populo sacrificium, publicæ statæque pro grege preces, libri sacri, ex quibus verbum Dei doceant, sacri Canones, ad quorum præscripta regant, sacrorum administratio; & quæ ejusmodi in hanc rem objici solent, imperitè magis, quàm prudenter. Quasi verò militia non sit etiam congregatio Christianorum hominum, quibus & hæc arma & subsidia Sacerdotum præstò esse debent in castris & bello, haud secus quàm aliis, qui domi remanent, & pro quibus milites pugnant. Ideò religiosissimi Reges & Imperatores sibi Episcopos, ut sacrorum præsidés, & castrensium Sacerdotum moderatores adesse voluerunt; Sacerdotes verò tanquam animarum curatores, qui Sacramenta militibus administrarent. Quam in rem, ut cætera prætermittantur, sistimus Concilium Germanicum, auctoritate Zachariæ Pontificis, per Legatum ejus D. Bonifacium Archiepiscopum, Ratisbonæ sub Carolomanno Majore Domûs, Caroli Martelli filio, & Caroli Magni patruo XI. Kal. Maii, Anno Christi DCCXLII. habitum. Ita enim Can. II. ejus Concilii perscribit: *Servis Dei per omnia armaturam portare vel pugnare, aut in exercitum & in hostem pergere, omnibus prohibuimus, nisi illi tantum, qui propter divinum mysterium, Missarum scilicet solemnia adimplenda, & Sanctorum patrocinia portanda ad hoc electi sunt: Id est unum vel duos Episcopos, cum Capellanis & Presbyteris eorum, Princeps secum habeat, & unusquisque Præfectus unum Presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus judicare, & indicare pœnitentiam possit.* Concil. General. tom. 17. Othlonus in vita D. Bonifac. lib. 1. cap.

cap. 41. & 42. Willibaldus cap. 10. Serarius lib. 3. not. 31. Benedictus Levita lib. 5. in præfat. Baron. ad Ann. DCCXLII. Surius in vita D. Bonifac. Nauclerus generat. 25. aliique de hoc celebri Episcoporum concilio.

Jam ante Hildigarium Colonienfem Episcopum, amiserat Moguntia Geroldum Episcopum suum in bello casum, uti ab Othlono relatum lib. 1. cap. 41. Vastantibus quippe Thuringiam Saxonibus, Geroldum Moguntinum cum exercitu misit Carolomannus, quo in prælio cecidit Episcopus cum aliis. Id factum ut excuset Serarius, *soliti*, inquit, *fuere hi Principes etiam Episcopos ad bella, præsertim quæ contra infideles gererentur, quasi sacra forent, ducere; sed modum, & commissum Episcopi munus prætergressus videtur Geroldus, qui miscendo se præliantibus, arma induit.* Ideò in Ratisbonensi Synodo hæc præscripta, confirmataque mox in Liptinensi Concilio. eò inter Canones illos relatum: *Interdicimus servis Dei, ne pompato habitu, vel sagis, vel armis utantur.* Quæ & Bonifacius epist. 105. ad Cudbertum Archiepiscopum à se cæterisque Episcopis statuta fuisse perscribit.

Post ubi res ad priorem libertatem rediit, multique Episcopi, deserto grege suo, castra denuo secuti sunt, questus ipse populus supplicem Carolo Magno libellum porrexit, hisce verbis, quæ ex Capitulis Carolinis Wormatiæ decretis recensentur: *Flexis omnes precamur poplitibus Majestatem vestram, ut Episcopi deinceps, sicut hætenus, non vexentur hostibus, sed quando vos nosque in hostem pergitimus, ipsi propriis resideant in parochiis, Deoque fideliter famulari studeant, & eorum sacrosancta mysteria canonicè & Deo placitè peragere satagant, atque pro vobis ac cuncto exercitu vestro, unà cum omnibus sibi commissis orare viriliter, Missasque decantare, & Litanias atque eleemosynas facere decertent.* Quosdam enim ex eis in hostibus & præliis vulneratos vidimus, & quosdam periisse cognovimus. *Hac vero valde periculosa, & oppidò sunt cavenda. Quæ idcirco suggerimus, ne pro talibus vos & nos simul pereamus.* Et quæ in hunc modum libellus supplex exponit, lib. 6. c. 285. Capitulorum, tom. xx. Concil. General.

Ad ea respondit Carolus, promptum se quidem esse justæ petitioni sa-

ni sa-

ni satisfacere, sed hæc prius ad proximum synodalem conventum ac generale placitum, ubi plures Episcopi & Comites convenerint, referenda esse. Igitur proximo Episcoporum & Comitum conventu hæc lege sancitum: *Carolus Dei gratia Rex, Regni Francorum rector, devotus sanctæ Ecclesiæ defensor, atque adjutor in omnibus; Apostolica sedis hortatu, omniumque fidelium nostrorum, ac maxime Episcoporum ac reliquorum Sacerdotum consultu, servis Dei per omnia omnibus armaturam portare, vel pugnare, aut in exercitum & in hostem pergere omnino prohibemus, nisi illis tantummodo, qui propter divinum ministerium, Missarum scilicet solemnia adimplenda, & Sanctorum patrocinia portanda, ad hoc electi sunt. Id est, unum vel duos Episcopos, cum capellanis presbyteris, Princeps secum habeat, & unusquisque Præfectus unum presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus judicare, & indicare pœnitentiam possit.* lib. 7. Cap. Carolin. cap. 91. tom. xx. Concil. General.

Ita verò Canon Rarisbonensis Concilii repetitus, & quod à Carolomanno patruo, id auctoritate quoque Caroli Magni sancitum est. Sed non eo contentus Carolus Magnus aliâ post lege hæc multò dilucidius sanxit. Referam decreti verba. *Secundâ vice propter amplio-rem observantiam, Apostolicâ auctoritate, & multorum sanctorum Episcoporum admonitione instructi, sanctorumque Canonum regulis edocti, consultu videlicet omnium Nobilium nostrorum nosmetipsos corrigentes, posterisque nostris exemplum dantes: volumus, ut nullus Sacerdos in hostem pergat, nisi duo vel tres tantum Episcopi, electione caterorum, propter benedictionem & prædicationem, & cum illis electi Sacerdotes, qui bene sciant populis pœnitentias dare, Missas celebrare, de infirmis curam habere, sacratique olei cum sacris precibus unctionem impendere, & hoc maxime providere, ne sine viatico quis de sæculo recedat. Hi verò nec arma ferant, nec ad pugnam pergant, nec effusores sanguinum, vel agitadores fiant, sed tantum Sanctorum pignora, & sacra ministeria ferant, & orationibus pro viribus insistant, ut populus qui pugnare debet, auxiliante Domino, victor existat, & non sit Sacerdos sicut populus.* Reliqui verò qui ad Ecclesias suas remanent, suos
homi-

homines bene armatos nobiscum, aut cum quibus iusserimus, dirigant, & ipsi pro nobis, & cuncto exercitu nostro Missas, Litanias, oblationes, eleemosynas faciant, orantes Deum cœli, ut proficiamus in itinere quo pergimus, victoresque Deo adminiculante existamus. Gentes enim & reges earum, quæ Sacerdotes secum pugnare permiserunt, nec prævalebant in bello, nec victores extiterunt, quia non erat differentia inter laicos & Sacerdotes, quibus pugnare non est licitum. Hæc enim Galliarum, Spaniarum, Longobardorum, nonnullasque alias gentes, & reges earum fecisse cognovimus, qui propter prædictum nefandissimum scelus, nec victores extiterunt, nec patrias retinerunt. Quam foveam caventes, malumus cum paucis & licitis, Domino opem ferente, victores existere, quàm cum multis & illicitis terga, quod absit, vertere, & cum prædictis gentibus perire. Qualis enim victoria datur; ubi Sacerdotes unâ horâ Dominica pertractant Mystera, & Christianis Dominicum porrigunt Corpus pro suarum animarum redemptione, & post Christianos, quibus hoc ministrare debuerant, aut paganos, quibus Christum prædicare, propriis sacrilegisque manibus necant? Ita Carolus M. religiosissimus Imperator, quemadmodum hæc inter ejus Capitula & decreta recensentur ab Andegifo lib. 7. cap. 103. & tom. xx. Concil. General.

Quâ præclarâ Caroli Magni constitutione multa ad omnem posteritatem memoranda traduntur. Nam præter sollicitudinem, quam pro militibus suis gessit, ne quis miles inter bella neglectus, & Sacerdotum ope destitutus periret; tum vel maximè Episcoporum auctoritati consultum voluit, ne suo imperio Episcopum quempiam ad castra evocaret: sed quem libera inter ipsos electio, aut Metropolitanus iudicium ad id castrense munus admoveret. Dum verò cæteros Episcopos, qui domi ad Ecclesias remanent, hortatur Carolus, ut homines suos bene armatos submittant ad exercitum, satis opinor demonstrat, quæ tum etiam Episcoporum potentia fuerit. Nec modò Geroldus Moguntinus Episcopus, sed & cæteri suo milite, suoque ductu cum regio exercitu processerint ad bella adversus Paganos, quæ ob id sanioribus deinde legibus coercita sint. At nihil in hac constitutione illustrius, quàm cognoscere, quam Carolus Magnus religio-

nem coluerit. Reperias enim hâc tempestate, qui Carolum Magnum Catholicam cum Romano Pontifice religionem coluisse negant, quique id editis etiam hac super re libris per summam, nescio, insaniam, an impudentiam dicam, persuadere volunt. Hic ego ut prætermittam, quam familiaritatem & conjunctionem religionis habuerit Carolus Magnus cum Hadriano Pontifice tot annis, quam cum Leone; quâ observantiâ Romanam sedem veneratus, ut ob id quater Romam profectus sit ad limina Apostolorum invisenda; quo cultu religionis Episcopatus Saxoniz, collegia Sacerdotum, & cœnobîa Monachorum instituerit dotaritque, & quæ innumera sunt ejusmodi. In præsens ad hæc Caroli decreta illos revoco. Intelligent hîc sacrificium Missæ prisco majorum ritu, Episcoporum venerationem, discrimen inter Episcopos & Presbyteros, Sacerdotum potestatem in judicando absolvendoque, pœnitentiam quæ confitentibus injungitur, sacri Olei unctionem, ne quis sine viatico hac exeat è vita, oblationes ad altare, Sacerdotalem benedictionem, Litanias, & in his Sanctorum invocationem, Divorum patrocinia ex cultu pignorum, quæ ob id in bello etiam circumferebant, Corpus Dominicum etiam sub una specie præbitum militibus. Antiqua hæc, ex quo Saxonia Christi religionem primùm à Carolo accepit, indè ad nos continuâ successione Episcoporum, & perpetuitate religionis traducta; sed tam diversa & discrepantiâ nova hujus sæculi doctrina, quàm heterodoxi à Catholicis, falsum à vero disjunguntur. Quantò nunc æquius ejusmodi scriptores, ac magistros novarum religionum, illo D. Hieronymi pronuntiato, ex epistola ad Pamachium & Oceanum, convenias. *Quisquis assertor es novorum dogmatum, quæso te, ut parcas Romanis auribus, parcas fidei, quæ Apostolico ore laudata est. Cur post quadringentos annos docere nos niteris, quod antè nescivimus? Usque in hanc diem sine vestra illa doctrina Christianus mundus fuit.* Mille & sexcenti sunt anni, ex quo orbis Catholicus à Christo & Apostolis, octingenti sunt anni, ex quo Saxonia per Apostolicos viros, & Episcopos à Carolo M. introductos, hanc Catholicam fidem accepit. Igitur ut S. Hilarius lib. 6. de Trinit. *tardè hos Doctores atas nunc hujus sæculi protulit, serò hos habuit fides mea, & omnium Majorum nostrorum.*

7. FORTIS ET EXEMPLO CAROLUM.] Caroli Magni patennis vestigiis inhaerentis expeditionem ad confluentes Wernæ & Wisurgis, literis consignavit ad annum DCCLXXXIV. Adelmus: *Rex autem congregato iterum exercitu in Saxoniam profectus est, celebratoque in castris natalitio Domini die, supra Ambram fluvium in pago Huthagoë, juxta castrum Saxonum, quod dicitur Skidrobürg, ad locum vocabulo Rum, quo Wisura & Wabarna confluunt, populabundus accessit, &c.* Eadem ferè habent Annal. Francor. apud Reuberum. Et auctor vitæ Caroli Magni apud Pithæum ait: *Inde abiens in Saxoniam, pervenit ad Rimia supra fluvium Wisora, ubi confluit Warana.* Annales Canisiani: *Tunc dominus Rex Carolus supraddictum iter peragens, usque ad Rimee pervenit super fluvium Wisera, ubi confluit Virharna.* Regino: *Pervenit super fluvium Wisaram, ubi confluit Waahna.* Poëta Anonymus:

— processit ad ostia Warne,
Quæ fluit in Wisuram.

8. GENITORIS AVIQUE.] Superiorum Franciæ Regum bella cum Saxonibus gesta paulò antè attigimus, nunc de Caroli Martelli, & Pipini ejus filii expeditionibus breviter agamus. Et quidem Carolus Martellus Anno DCCXXI. *Saxones vastavit.* Annal. Fuldens. Et Anno DCCXXXVII. *eosdem tributarios fecit.* Annal. Pithæi. Anno autem DCCXLV. *Carlmannus & Pippinus simul Saxonum perfidiam, vastatâ eorum regione, ulciscuntur.* Annal. Fuldens. Anno DCCXLIX. *Pippino per Thuringiam ingresso Saxoniam supra fluvium Obacra, in loco qui dicitur Horobeim, Saxones occurrunt, &c.* Annal. Pithæi. Anno DCCLIII. *Pipinus iterum Saxonum perfidiâ provocatus regiones eorum devastat.* Annal. Fuldens. Annales Franc. apud Reuberum, Aimoinus. Anno DCCLVIII. *Pipinus Rex in Saxoniam, ibi & firmitates Saxonum per virtutem introivit, in loco, qui dicitur Sithma.* (Regino Sitina vocat, hodie Sithen / in diocesi Monasteriensi Nobilium de Ketteler sedes, nuncupatur.) Annales Francorum apud Canisium. Et victis Saxonibus tributum imposuit, ut trecentos equos singulis annis sibi solverent. Annal. Franc. apud Pithæum & Reuberum, Aimoinus. Quemadmodum olim quingentas vaccas inferendales à Clothario seniore, Clodovei filio, Chilperici patre, re-

gia mensa inferre jussi fuerant, quæ ideo inferendales dicebantur, quòd singulis inferrentur annis. Aimoinus lib. 4. cap. 26. Fredegarius Scholasticus c. 74.

9. QUAM QUOD RHEMORUM.] Henricus de Hervordia lib. 2. cap. 69. affirmat *Remæ* à Carolo Magno templum esse conditum, locoque nomen inditum à *Rhemis*, urbe Archiepiscopali in Galliis, quod Meibomius facile se credere ait: fuisse enim familiare Carolo Magno peregrina nomina nostris locis inferre. Sed ego potius à superioribus Francorum Regibus ad Visurgim belligerantibus, quàm à Carolo Magno *Remæ* hoc nomen impositum crediderim; cum satis sit cognitum, jam ante Carolum Magnum *Remæ* nomen ad confluentes Wernæ & Visurgis extitisse. Hæc de *Remæ*; quæ licet ad Paderbornenses propriè non pertineat, quia tamen Diœcesis nostræ fines proximè contingit, & Mindensis Ecclesia pristinae dignitatis statum, fatali rerum hoc sæculo conversione, jam amisit, jure vicinitatis eam nobis, quoad fas est, vendicamus.

